

Петренко Г. С.
аспірант кафедри філософії, Національний
педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), Online797@ukr.net

Еволюція грошей в розвитку культури мислення: соціософський аналіз

Досліджується проблема феномену грошей в історії філософії та економічного знання. Аналізується зміна ціннісних характеристик грошей в античних, теологічних, новосередньовісних інтелектуальних роздумах. Конкретизується поняття “грошового ладу” в контексті сучасного етапу розвитку глобальної економіки.

Ключові слова: еволюція, гроші, культура, економіка, “грошовий лад”, соціальність, культура.

В соціальному вимірі гроші виступають в різних сутнісних якостях: як знак (інформаційна функція), як символ, стають інституціональним феноменом; будучи універсальною транскультурною цінністю, вони фіксують міру цінності певного об'єкта як речі, здатної бути загальним еквівалентом обміну інших речей. Статус загальності припускає функціональну феноменологію прояву грошей як цінності в соціумі, необхідним елементом пізнання якої постає розгляд їх в історико-еволюційному плані. Вони немовби “накопичують” історичний смисл людської життєдіяльності, соціальну силу людини, котра урівнює можливості і права індивідів настільки, що виникає віра в надзвичайні можливості грошей. Соціальна і моральна сила індивіда, визначена в грошах, змінюється по мірі зростання їх ролі в суспільстві. Відтак виявлення соціального змісту грошей в історії соціуму та культури має значний пізнавальний інтерес.

Проблема грошей завжди була в центрі уваги філософів, економістів, політиків, культурологів. Про це свідчать праці Дж. Везерфорда, П. Бернстайна, Г. Зімеля, Ю. Осипова, В. Ільїна, З. Скринник, О. Суббето, С. Синякова, О. Неклесси та ін. Для розуміння методологічних основ дослідження проблеми грошей мають праці В. Базилевича, А. Маршалла, Ф. Гаєка, Дж. Кейнса, І. Єскевич та ін.

До теперішнього часу в соціально-філософських дослідженнях не приділялося належної уваги до виявлення соціальної сутності грошей в процесі розвитку як суспільства, так і культури, та їх значення для самовизначення людини.

Метою статті є розкриття проблеми еволюції ціннісного відношення до грошей в історії розвитку як філософської, так і економічної думки, уточнення основних понять соціальної сутності грошей, що розширить словесний простір їх розуміння.

Сутність грошей розкривається в процесі їх еволюції. Економісти вбачають причину появи грошей у розвитку торговельних відносин, антропологі ж підкреслюють їх не економічне, не торгове начало. Гроші були різні за формою (черепашки, худоба, хутра, монети, банкноти), але завжди були постійні за змістом і функціями – засіб обміну. Разом з тим саме у цих властивостях і приховується парадокс: про гроші написано тисячі книг, і разом з тим “ми занадто мало знаємо про них” [5, с. 11], – говорить М. Фрідмен, визнаний лідер монетаризму ХХ століття. Причина такого парадоксу полягає в тому, що гроші не повністю потрапляють в аналітичне поле грошових теорій. Тому гроші потрібно роз-

глядати не як міру вартості і засіб платежу, не як засіб обігу і накопичення, а “гроші як особливий спосіб дивитися і думати, як специфічна постановка погляду культури, як потрібний і активно використовуваний нею інструмент мислення і компонент буття” [5, с. 12], – вказує І. Єскевич.

Необхідно виходити з того, що “економічні гроші” – лише видима частина “грошового айсбергу”. В глибинах економічної реальності прихована значна і головна сутність грошей, виявленням якої завжди займалась філософія. В античній філософії, де центральною в теорії пізнання поставала проблема співвідношення знання та мислення, істинного та хибного, знання розумілося в єдності з його предметом. Виходячи з того, що знання є своєрідною копією предмета, антична філософія переважно вивчала процес, за допомогою якого предмет переводився в стан знання. Теза про єдність знання і предмета специфічно поєднувалася з нерозумінням активності суб'єкта в процесі пізнання; істинний об'єкт може бути “даним” тільки тому, хто пізнає; всі продукти його суб'єктивної пізнавальної діяльності – лише хибна, неістинна думка. Такий підхід, звичайно ж, позначився й на розумінні грошей. Мислителі розглядають гроші як одну з цінностей цивілізованого суспільства. Аристотель, як і Платон, підкреслював важливу соціальну функцію грошей – бути засобом обміну, способом порівняння цінностей предметів один з одним [4, с. 34].

Поряд з цим античні мислителі розробляють проблему “буття”, яке у Платона постає у вигляді умоожних сутностей – ідей. Вони є сутностями, а сутність є тим, що існує “істинно”. На відміну від елеатів він визнає існування також і “небуття”. Більше того: пізнання можливе завдяки відношенню між “буттям” і “небуттям”, як і між суб'єктом та об'єктом пізнання. Гроші – також результат відносин, які виникають в процесі становлення суспільства, його раціоналізації. Завдяки цьому відношенню одержує пояснення не тільки можливість пізнання буття (ідей), але і їх зв'язок. Лише по відношенню одна до одної ідей володіють сутністю. Так само і гроші володіють сутністю тоді, коли виражають “відношення людей в процесі економічної діяльності та обміну” [8, с. 95]. Іншими словами, “просто сума грошей – сума речі або просто знакова сума. А от діюча економічним чином, тобто вступаючи в економічні відносини, сума грошей є, безумовно, вартість, її певна масовидна величина” [12, с. 150]. Таким чином, буття, в даному контексті буття грошей, має цілісність, значимість, якщо в нього входить відмінність, зв'язок, відношення.

Переосмислюючи погляди Платона стосовно розуміння “сутності”, Аристотель вводить співвідносні поняття: “більше–менше”, “господар–раб”, “вартість–гроші”, “багатство–розподіл” тощо. Кожне із співвіднесених понять одержує свій зміст через друге; тому для “першого існувати – означає перебувати в певному відношенні до другого” [2, с. 116]. Дійсно, самостійне буття сутності грошей виявляє себе через співвіднесення з іншою сутністю. Розглядаючи гроші, мислитель показує, що їх розвиток проходить три етапи – від предметних (примітивних) грошей до монети як міри вартості, а потім засобу обігу, перетворившись тим самим в “символ вартості” [8, с. 97]. Хоча це характеризує лише пер-

вісні сутності, які торкаються “лише зовнішньої – функціональної – сторони грошей, і то не в повному об’ємі” [12, с. 141]. Але смислу в сутності грошей значно більше, оскільки вони діють як в світі матеріальних об’єктів, так і світі соціальному. Показовим є те, що міркуючи про гроші як знак вартості, Аристотель визначає їх як результат згоди між людьми, вони стверджують правочинність відносин між людьми, оскільки надають їм законності. Гроші – це міра, оскільки існуючі моральні імперативи (наприклад, добро–зло) мінливі, а вони як міра – постійна. Рівність, самототожність, стабільність – це властивість форми, в даному випадку грошей, завдяки розуму стабілізуючих відношення, тоді як мінливість і витікаючі звідси крайнощі властиві пристрастям, прагненням [8, с. 97]. Гроші, таким чином, в якості узаконюючого начала людських відносин в цьому плані є благом, яке визначає різні смисли життя людини. Дана ситуація обумовлює начало етапу соціального буття, законом якого стає не абстрактне існування, а продуктивна, економічна діяльність людини.

В епоху середньовіччя мислителі використовують в основному нормативний метод дослідження, переважають оціночні судження з позицій християнського вчення. Априорний уможлядний характер доказів спирався на авторитет Святого Письма або праці “отців церкви”. У творах Ф. Аквінського походження грошей розглядається як наслідок домовленості між людьми. Їх завдання полягає в тому, щоб полегшити неупереджений обмін. Визнаючи необхідність грошей (монети) як засобу обігу, він розглядав їх в якості міри речей. Зазначимо, що гроші в тому смислі, який ми вкладаємо в них сьогодні, не були такими в епоху Середніх віків. Вони “не були персонажами першого плану в той час, – зазначає Ж. Ле Гофф, – ні з економічної, ні з політичної, ні з психологічної та етичної точок зору. По відношенню до грошей середньовіччя в тривалій перспективі історії являє собою регресивну стадію. Гроші тоді були менш важливі і менш представлені, чим в Римській імперії, і особливо порівняно з тим, наскільки вони будуть важливі в XVI і тим більше у XVIII ст. У людей середньовіччя, в тому числі купців, кліриків і богословів, ніколи не було ясного і єдиного уявлення про предмет, який ми розуміємо під цим терміном сьогодні” [10, с. 6–7]. Тобто предмет “грошей”.

Використання грошей обов’язково пов’язувалося із дотриманням релігійних та етичних правил, на які посилалась церква, повчаючи і при необхідності направляючи або засуджуючи користувачів грошей. Євангельські тексти, в яких засуджувалось багатство і гроші (“Хто любить гроші, навряд чи уникне гріха”), виражали сутність економічного і релігійного контексту, в якому використовувалися гроші впродовж всіх середніх віків: засудження жадібності як смертного гріха, “підтримка милосердя (благодійництва), і, нарешті, в перспективі спасіння, найважливішої для чоловіків і жінок середньовіччя, – похвала бідних і зображення бідності як ідеалу, втіленого в Ісусі” [10, с. 12].

Показано, що у XIII ст. із грошей в церковних колах починаються насичені теоретичні дискусії. Присутність грошей в теології і проповідях у великій мірі були зобов’язані розвитку чернечих орденів, які існували тепер не в сільській місцевості, а в місті, розповсюдженню проповіді не на латині, а на розмовній мові,

тобто зрозумілій для широкої маси віруючих, і університетській освіті. Охоплюючи всю сукупність земних проблем, які стосувалися всіх віруючих, освіта привела до “створення узагальнень, “сум”, де своє місце займали і гроші. Заснування університетів пов’язано з інтелектуальною, економічною і соціальною проблемою, породженою підвищенням ролі грошей в середньовічному християнському світі” [9, с. 31–32], – вважав Ж. Ле Гофф.

В умовах “грошового ладу” [11], або “економічної цивілізації” [12], гроші ставлять людину перед необхідністю раціонального обґрунтування своїх дій. І в цьому сенсі потрібно погодитися з Г. Зіммеlem, який вважав, що розвиток інтелекту йде паралельно з розвитком грошового господарства. Більше того, гроші сприяють розвитку “суспільного інтелекту”, ставлячи соціум перед необхідністю громадського контролю над “вільною грою ринкових сил” [6, с. 38]. В праці Г. Зіммеля “Філософія грошей” йдеться про те, наскільки ефективним винаходом виявилися гроші. У них матеріалізується вічна мрія людини за допомогою символу, талісмана мати владу над світом і власною долею. Гроші – “мерзений метал”. Але заради нього люди “гинуть, йдуть на злочин, продають тіло, душу і розум” [6, с. 39].

Як відомо, в епоху Нового часу відбувається розмежування філософії та економічного знання. У цей період гроші “втрачають предметну підставу” у філософських роздумах і переходять у предметне поле економічної науки, стаючи не лише економічною категорією, але й філософсько–економічною. З’являється “кількісна теорія грошей”, котра створювала відповідну методологічну основу і для характеристики принципів формування цінності грошей. Концепція “цінності грошей” є суто умовною, як і погляди щодо розуміння самого феномена “цінності”. Це надалі дало основу для розробки теорії “нейтральності грошей”. Як інструмент обігу, вони не мають власної ціннісної основи. Надалі з’являється теорія фізіократів, що “відходить” від дослідження грошей. Предметом їх вивчення була земля. Далі класична політекономія знову повертається до проблеми грошей, зокрема до принципів функціонування “грошових відносин”. Це стало новим рівнем розвитку методології вивчення феномена грошей. Як зазначає В. Зомбарт, у XVIII столітті французьке і англійське суспільства пережили той хворобливий стан “грошової гарячки”, котрий з того часу періодично з’являвся “з такою ж або навіть більшою стихійною силою, яким так глибоко проникся увесь організм народу, що тепер всезагальна пристрасть до грошей може розглядатися як основна властивість дум і сучасної людини” [7, с. 39].

Необхідно враховувати, що А. Сміт і Д. Рікардо, засновники класичної політичної економії, були прихильниками ідеї “природного порядку” у тій її формі, яка вже була присутня в сучасній їм філософії. Тому для них гроші – це товар, вартість якого, як і вартість інших товарів, визначається кількістю праці, необхідної для виробництва товарів та доставки на ринок. Разом з тим в цей період нове тлумачення грошей надав американський вчений, дипломат, підприємець Б. Франклін. В своїх працях і настановах він зосереджував увагу переважно на таких постулатах, як економічність, чесність, підприємництво. Сповідування цієї позиції дозволило йому сформулювати ряд афоризмів і положень, які

ствердили світогляд і психологію людини ринкового суспільства. “Пам’ятай, що час – це гроші; хто рано лягає спати і рано встає, той здоровий, багатий і розумний; є три відданих друга – стара дружина, стара собака і готівкові гроші; комерція поки що не знищила жодної держави” [1, с. 154].

Однак це не означало жадібність і скупість. Кредо Б. Франкліна була “свідома праця”. Він виступав з ним не для того, щоб зробити багатим лише окремих людей, а бачив в цьому спосіб удосконалення всього суспільства. З точки зору мислителя, гроші завжди повинні були мати обмеження, пов’язані з строгою соціальною і особистою моральністю. Тому він не міг допустити, щоб одна людина заради особистої фінансової вигоди пригноблювала іншу. З його точки зору, світ став би значно кращим, якби кожний “виробляв більше, а споживав менше” [1, с. 154]. Однак головне полягало в тому, що завдяки Б. Франкліну гроші були легалізовані для філософського, теоретико-економічного і культурологічного аналізу.

Заслугує уваги аналіз грошей в параметрах проблем “власності” представниками німецької класичної філософії. Так, в І. Канта поняття “власності” конституюється в поняттям “особистості”. Тільки той, хто може бути власником “самого себе” і вільний розпоряджатися собою, є особистістю і правомірним суб’єктом. В цьому сенсі свобода у зовнішньому її прояві – це не абстрактний лозунг для санкюлотів і люмпенів, а власність як право своєї самодостатності. Власність розрізняється як “власність” (володіння) на своє “Я” і “власність” (володіння) на речі. Кожен громадянин держави має право власності на своє “Я” і стає внаслідок цього правовим партнером даної держави. Масштаби і розміри речової власності, як і кількість грошей, зовсім неоднакові для всіх індивідів, і нерівність величини власності створює основу нерівності політичних прав участі. На думку І. Канта, якщо власник може розпоряджатися зовнішнім предметом на власний розсуд, то людина може бути тільки своїм власним господарем, але не власником самого себе, не говорючи вже про те, щоб бути “власником інших людей” [9]. Тобто якщо право власності на речі (і гроші) є майже безмежним, право розпоряджатися іншими людьми обмежене почуттям відповідальності.

Значну увагу проблемі грошей приділяв видатний німецький мислитель Г. В. Ф. Гегель. Його концепція викладена в основному в праці “Філософія права”, в якій обґрунтовуються основи і принципи громадянського суспільства, народжуваного ринковою економікою. Гроші є невід’ємною частиною власності, є “вкладання волі в річ”, і тим самим особа дає собі “зовнішню сферу своєї свободи” [3, с. 401]. Найважливішою передумовою власності і грошей Г. Гегель вважав свободу. Стверджуючи, що речі, на відміну від вільної особистості, є “невільними, позбавленими індивідуальності, безправними”, мислитель трактував власність як еманацию (сходження) “абсолютної ідеї”, завдяки якій особистість переходить із суб’єктивного змісту в об’єктивний. “Розумність власності полягає не в задоволенні потреб, а в тому, що знімається гола суб’єктивність особистості. Лише у власності особа виступає як розум” [3, с. 405], – зазначав мислитель. У власності особистість знаходить для себе “зовнішню сферу свободи”.

Проблема грошей стає зрозумілою, якщо мати чітке визначення поняття “цінності”. В найбільш загальному плані “цінність – зберігаюча можливість задовольнити свою потребу. Грошима самими по собі неможливо користуватися безпосередньо, вони повинні бути перетворені в специфічні речі” [3, с. 403]. Оскільки придбана за гроші річ має цінність, кожен може задовольнити нею свою проблему.

Для продуктивного функціонування грошей, з точки зору Г. Гегеля, потрібна наявність громадянського суспільства. Воно надає кожному індивіду право увійти в ту страту, в яку він хоче, і заробляти стільки грошей, скільки може. Однак така можливість є випадковою. “Промисел годує людину, як і соціальний стан; але якщо який-небудь промисел процвітає, то в нього включається безліч індивідів. Однак потреба в товарах не безмежна, і якщо яка-небудь галузь переповнена виробниками, то окремі люди можуть цього не зрозуміти, вони спрямовуються в неї і гинуть. Можна, звичайно, в цьому випадку сказати: надлишок стане очевидним, і тоді окремі індивіди підуть звідти. Однак вони не можуть так поступити, оскільки вони володіють тільки такого роду вмінням, оскільки вони вклали в дану справу свій капітал як у формі своїх можливостей, так у формі грошей” [3, с. 454]. Зміни відбуваються через розорення.

Марксизм критикує і заперечує “світ грошей”. Для О. І. Субетто, згідно “законів діалектики”, гроші еволюціонують в “антигроші”, вірніше, в гроші, які заперечують “товарні гроші”, що беруть участь в товарних відносинах. Заперечуючи заради створення свого, “часто” грошового світу, де формується “чистий кругообіг грошей”, який перекроєє “світову карту капіталорозподілу”, під керівним впливом світової “фінансової капіталоκραтії”, котра уособлює собою “диктатуру великих грошей”. Тут важливим є те, що “еволюція відчуження грошей і відчуження капіталу, що уособлюється самою появою світової капіталокрації і грошового “кіберпростору”, переходить у все збільшуюче відчуження людини від людини, капіталу від людини, капіталу від екології і природи” [13, с. 55], – переконалий О. І. Субетто.

Однак подібний критично-заперечувальний підхід не вирішує, на наш погляд, проблеми “світу грошей” і відношення до грошей людини. Адже сучасний світогляд являє собою обезособлену транснаціональну систему, яка складається з міжнародних неурядових організацій і транснаціональних координацій, що свідчить про наявність “парадержавної системи управління”, а не просто господарську діяльність. По суті мова йде про “грошовий лад”, який містить регулюючі, владні функції, котрі далеко виходять за рамки найбільш складних виробничих і ринкових зв’язків, відносячись до політичної сфери життя суспільства. “Непублічна влада, добре володіючи схемами напівфункціонального організаційного і господарського управління, постійно напроцуючи витонченість і силу звичних фінансово-правових кодів, проробила вражаючу еволюцію від панування над матеріальними об’єктами до управління об’єктами соціальними (суб’єктами), зливаючись, таким чином, з більш звичним контуром влади, причому надзвичайного рівня компетенції” [11, с. 147], – зазначає О. І. Неклеса.

На наш погляд, потрібно звернути увагу на ціннісний характер грошей, а не абстрактний і безособовий характер, виходячи з їхньої ідеальної природи. Вони є зручним засобом для переходу всіх цінностей, які не підлягають “зважуванню” або “вимірюванню” до кількісних характеристик тощо. Через це вони не підпорядковуються звичній шкалі цінностей.

Аналіз поглядів мислителів попередніх культурно-історичних епох показав, що ціннісний підхід не використовувався у вивченні феномена грошей. Це викликано тим, що у філософських побудовах поняття “цінність” було відсутнім аж до середини XIX століття. Але це зовсім не означало, що в метафізичних роздумах ідея цінності й “ціннісний підхід” не були задіяні. Але одна справа оперувати цінностями, інша справа мати ідею цінності і трактувати об’єкти як цінності. Тому можна констатувати, що і сучасна філософська думка поки не прийшла до однозначного розуміння грошей ні з точки зору того, що таке феномен грошей, ні з точки зору методології дослідження. Про це свідчить їх еволюція, яка демонструє самі різні принципи та підходи до їх розуміння та дослідження.

Аналіз розвитку феномену грошей в суспільстві та їх осмислення у філософських дискурсах в ту чи іншу епоху ставить завдання дослідити проблему монетарної свідомості в контексті знаково-символічного універсуму.

Список використаних джерел

1. Везерфорд Дж. История денег: Борьба за деньги от песчанника до киберпространства / Дж. Везерфорд; [Пер. с англ. Т. Служко, И. Сиснёва]. – М.: ТЕРРА–Книжный клуб, 2001. – 320 с.
2. Гайденок П. П. Бытие и разум / П. П. Гайденок // Вопросы философии. – 1997. – № 7. – С. 110–132.
3. Гегель Г. В. Ф. Философия права / Г. В. Ф. Гегель; Пер. с нем.; Ред. и сост. Д. А. Керимов и В. С. Нерсисянц. – М.: Мысль, 1990. – 524 [2] с., 1 л. портр. – (Филос. наследие).
4. Гончаров В. В. Гроші в контексті аксіологічного аналізу / В. В. Гончаров // Мандрівець. – 2008. – № 4 (75). – С. 33–37.
5. Ескевич И. В. Метафизика денег. Три действия с прологом и эпилогом / И. В. Ескевич. – М.: Эксмо, 2006. – 272 с.
6. Зиммель Г. Философия грошей / Г. Зиммель. – К.: Промінь, 2010. – 504 с.
7. Зомбарт В. Буржуа. Евреи и хозяйственная жизнь / В. Зомбарт; Перевод с нем. – М.: Айрис–пресс, 2004. – 624 с. – (Человек и мир).
8. Ильин В. В. Философия богатства: человек в мире денег / В. В. Ильин. – К.: Знання України, 2005. – 496 с.
9. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант. – М.: Мысль, 1994. – 592 с.
10. Ле Гофф Ж. Средневековье и деньги: очерк исторической антропологии / Ж. Ле Гофф. – СПб.: ЕВРАЗИЯ, 2010. – 224 с.
11. Неклеса А. И. Трансмутации истории / А. И. Неклеса // Вопросы философии. – 2001. – № 3. – С. 58–71.
12. Осипов Ю. М. Философия хозяйства / Ю. М. Осипов. – М.: Юрист, 2001. – 624 с.
13. Суббето А. И. “Мир денег” как форма отчуждения человека от человека и природы / А. И. Суббето // Россия как цивилизация денег. – М.; Волгоград: Волгоградское научное издательство, 2008. – С. 55–62.

References

1. Vezerford Dzh. Istoriya deneg: Bor'ba za den'gi ot peschanika do kiberprostranstva / Dzh. Vederford; [Per. s angl. T. Sluzkoj, I. Sijnjova]. – M.: TERRA–Knizhnyj klub, 2001. – 320 s.
2. Gajdenko P.P. Bytie i razum / P.P. Gajdenko // Voprosy filosofii. – 1997. – № 7. – S.110–132.
3. Gegel' G.V.F. Filosofija prava / G.V.F. Gegel'; Per. s nem.; Red. i sost. D.A. Kerimov i V.S. Nersesjanc. – M.: Mysl', 1990. – 524 [2] s., 1 l. portr. – (Filos. nasledie).
4. Goncharov V.V. Groshi v konteksti aksiologichnogo analizu

/ V.V. Goncharov // Mandrivec'. – 2008. – № 4 (75). – S.33–37.

5. Eskevich I.V. Metafizika deneg. Tri dejstvija s prologom i jepilogom / I.V. Eskevich. – M.: Jeksmo, 2006. – 272 s.
6. Zymmel' G. Filosofija groshej / G.Zimmel'. – K.: Promin', 2010. – 504 s.
7. Zombart V. Burzhua. Evrei i hozjajstvennaja zhizn' / V.Zombart; Perevod s nem. – M.: Ajris–press, 2004. – 624 s. – (Chelovek i mir).
8. Il'in V.V. Filosofija bogatstva: chelovek v mire deneg / V.V. Il'in. – K.: Znannja Ukrainy, 2005. – 496 s.
9. Kant I. Kritika chistogo razuma / I.Kant. – M.: Mysl', 1994. – 592 s.
10. Le Goff Zh. Srednevekov'e i den'gi: ocherk istoricheskoy antropologii / Zh. Le Goff. – Spb.: EVRAZIJA, 2010. – 224 s.
11. Neklessa A.I. Transmutacii istorii / A.I. Neklessa // Voprosy filosofii. – 2001. – № 3. – S.58–71.
12. Osipov Ju.M. Filosofija hozjajstva / Ju.M. Osipov. – M.: Jurist#, 2001. – 624 s.
13. Subbeto A.I. “Mir deneg” kak forma otchuzhdenija cheloveka ot cheloveka i prirody / A.I. Subbeto // Rossija kak civilizacija deneg. – M.; Volgograd: Volgogradskoe nauchnoe izdatel'stvo, 2008. – S.55–62.

Petrenko G.S., graduate student, Department of Philosophy, National Pedagogical University Drahomanov (Ukraine, Kiev), Online797@ukr.net

The evolution of money in the development of a culture of thinking: the socio–philosophical analysis

In the paper the problem of money in the history of philosophy and the economic knowledge is revealed. The changing of value characteristics of money in ancient, theological and modern European intellectual thought is analyzed. The term “monetary order” in the context of the current stage of development of the global economy is specified.

Keywords: evolution, money, culture, economics, “monetary order”, society.

Петренко Г. С., аспирант кафедри філософії, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), Online797@ukr.net

Еволюція денег в розвитку культури мышлення: соціософський аналіз

Исследуется проблема феномена денег в истории философии и экономического знания. Анализируется изменение ценностных характеристик денег в античных, теологических, новоевропейских интеллектуальных размышлениях. Конкретизируется понятие “денежной строй” в контексте современной этапа развития глобальной экономики.

Ключевые слова: эволюция, деньги, культура, экономика, “денежный строй”, социальность, культура.

* * *

УДК 1(342.7)

Коноваленко–Монзолевська Н. В.
аспірантка, Національний педагогічний
університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

СПІВВІДНОШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ І ПОЛІТИЧНИХ РЕГУЛЯТОРІВ У ВИЗНАЧЕННІ СТРАТЕГІЧНОГО НАПРЯМУ РОЗВИТКУ СВОБОДИ СЛОВА (ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ)

Запропоновано при розгляді проблеми співвідношення соціальних і політичних регуляторів у визначенні стратегічного напрямку розвитку свободи слова взяти за основу деліберативну теорію, згідно якої не можна вважати по-справжньому легітимним те рішення, яке спирається на задалегідь вироблену і затверджену формулу дій і рішень. Стан двох знакових для постіндустріальної епохи феноменів – інформатизації суспільства та постмодернізму можна визначити як синергетичну взаємодію, що дає резонанс у всіх сферах культури і суспільства. Позитивне ставлення до постмодерністського проекту свободи слова репрезентує його у вигляді простору становлення нових відносин резонансу між державою, суспільством і філософією, як простір, що дозволяє вибудувати кардинально інший постмодерністський тип соціальної комунікації, як засіб перепрограмування усього суспільства на нових нелінійних засадах. Має бути проведена в життя така концепція співвідношення особи, суспільства і держави, яка дозволила б не тільки змінити сьогодишній менталітет людини, але й сприяти формуванню вільної особи з високою політичною, економічною і правовою культурою, яка усвідомлює свою цінність і гідність.

Ключові слова: свобода слова, деліберативна демократія, постмодерністський проект свободи слова, соціальна комунікація, права людини.